

Sukupuoliroolien representaatio Mauri Kunnaksen teoksessa *Kesä Koiramäessä*

**Kandidaatintutkielma
Lotta Pekkala
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden
laitos,
Jyväskylän yliopisto
2020**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Lotta Pekkala	
Työn nimi – Title Sukupuoliroolien representaatio Mauri Kunnaksen teoksessa <i>Kesä Koiramäessä</i>	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2020	Sivumäärä – Number of pages 23
Tiivistelmä – Abstract <p>Tämä tutkielma tarkastelee sukupuoliroolien representaatiota lastenkirjailija Mauri Kunnaksen teoksessa <i>Kesä Koiramäessä</i>. Teos on Kunnaksen Koiramäki-sarjan toiseksi viimeisin osa, ja se kertoo Koiramäen lasten kesästä 1800-luvun maalaismiljöössä. Tutkimusaineisto koostuu 39 sivuisesta sekä kuvaa että tekstiä sisältävästä kuvakirjasta, joka on julkaistu vuonna 2015. Lasten kuvakirjat rakentavat lasten käsitystä ja tietoisuutta ympäröivästä maailmasta, joten on merkittävää tutkia, millaisia arvoja ja malleja kuvakirjat sisältävät.</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisin kielellisin ja kuvallisin keinoin tyttöjä ja poikia sekä naisia ja miehiä representoidaan teoksen tarinassa sukupuoliroolien näkökulmasta. Tutkimus pyrkii selvittämään teoksen määrällisen sukupuolijakauman sekä, minkälaisia sukupuolirooleja teoksesta välittyy ja miten 1800-luvulle tyypilliset sukupuoliroolit näyttäytyvät 2010-luvun lastenkirjassa.</p> <p>Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii diskurssintutkimus ja siihen liittyvä representaation tutkimus. Koska aineisto sisältää sekä kuvia että tekstiä, tutkimusmenetelmänä toimii multimodaalinen diskurssintutkimus, jonka kautta aineistossa ilmeneviä representaatioita tarkastellaan lähiluvun metodilla. Representaatiot ilmenevät aineistossa hahmojen ulkoisten piirteiden, toiminnan, nimikemääritteiden, tietoisuuden, käytöksen ja repliikkien referointiverbien kautta.</p> <p>Tutkimuksessa selvisi, että sukupuoliroolit välittyvät teoksen tarinan aikuishahmojen kautta, eivätkä niinkään lapsihahmojen. Aikuiset representoidaan teoksessa erillisiin naisten ja miesten töihin, kun taas lapset leikkivät yhdessä sukupuolesta riippumatta. Työnteon lisäksi miesten ja naisten käyttäytyminen, puhuminen ja tietämys poikkeavat tarinassa toisistaan, mutta lapset representoidaan keskenään tasavertaisina toimijoina.</p>	
Asiasanat – Keywords Representaatio, multimodaalinen diskurssianalyysi, diskurssintutkimus, lastenkirjallisuus	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto JYX	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat	1
1.2 Aiempi tutkimus.....	2
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	4
2.1 Diskurssintutkimus	4
2.2 Representaatio.....	5
2.3 Multimodaalinen diskurssianalyysi	8
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	10
3.1 Tutkimuksen toteuttaminen	10
3.2 Aineiston esittely	10
4 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET	13
4.1 Sukupuolten määrällinen näkyvyys	13
4.2 Lapsihahmot.....	14
4.3 Aikuishahmot.....	17
5 PÄÄTÄNTÖ.....	22
5.1 Pohdinta ja johtopäätökset	22
5.2 Arviointi ja jatkotutkimusideat	23
LÄHTEET	24

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat

Sukupuoliroolit ja sukupuolittuneisuus ovat olleet normi yhteiskunnassamme pitkään. Sillä tarkoitetaan feminiinisen ja maskuliinisen sukupuolen edustajien lokeroimista valmiisiin muotteihin, jota kyseisen sukupuolen oletetaan edustavan. Tämänkaltainen jaottelu ja luokittelu eivät kuitenkaan enää sovi moderniin länsimaiseen ajattelumalliin sukupuolesta, joka ei perustu pelkkään biologiaan. Sukupuoli näyttäytyy sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä, joka muotoutuu yhteiskunnallisten ja kulttuuristen käytäntöjen ja normien määräämissä puitteissa (Rossi 2010: 21).

Niin sanotut perinteiset sukupuoliroolit ovat alkaneet viime vuosikymmenien aikana rikkoutumaan, ja maskuliinista ja feminiinistä sukupuolta on alettu sulauttamaan enemmän yhteen. Rossi (2010: 21) esittääkin aiheesta ajatuksen: olisiko yhteiskunnallisesti mielekäästä, jos pystyisimme nykyistä helpommin liittämään maskuliinisiksi mielletäviä ominaisuuksia myös naisiin ja feminiinisyttä miehiin? Tämänkaltaisen asetelman saavuttamiseen vaikuttavat seikat, jotka rakentavat ja ruokkivat käsityksiämme sukupuolirooleista. Erityisesti kaunokirjallisuudella, kuten millä tahansa tekstillä, on vaikutusta kulttuuriin käsityksiin ja asenteisiin.

Lastenkirjallisuudella on erityinen asema yhteiskunnallisten ja kulttuuristen käytäntöjen rakentumisessa, sillä lapsille lukemista pidetään kehityksen kannalta merkittävänä, ja kuvakirjat toimivatkin usein lapsen ensimmäisenä kosketuksena kirjallisuuteen. Lastenkirjallisuudella voidaan siis ajatella olevan vaikutusta siihen, millaisiksi ajattelijoina ja yhteiskunnan jäseniksi uusi sukupolvi muokkaantuu. Lastenkirjallisuudessa esiin tulevat arvot ruokkivat lasten ja nuorten käsitystä maailmasta, ja tällöin lapsille suunnatulla kirjallisuudella on merkittävä rooli yhteiskunnan muokkaamisessa. Siksi onkin tärkeää tietää, millaista sisältöä lastenkirjat tuottavat.

Lastenkirjallisuuden, kuten minkä tahansa tekstin, arvomaailmoja voidaan tarkastella diskurssein ja representaation käsitteiden avulla. Diskurssit ovat kiteytyneitä, tietystä näkökulmasta rakennettuja merkityksellistämisen käytäntöjä, jotka muokkaavat puhunnan kohdetta (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 106). Representaatiot puolestaan tarkoittavat merkityksen tuottamista ja tietyn kuvan rakentumista kielen avulla (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 57). Representaatiot vaikuttavat myös ihmisten tapoihin hahmottaa omaa itseään ympäröivän yhteiskunnan ja sen sosiaalisten suhteiden osana (Paasonen 2010: 46). Sukupuolten representaatioilla on vaikutusta siihen, miten sukupuolet nähdään kulttuurisesti, mutta myös sukupuolten edustajien omakuvaan ja siihen, miten he näkevät itsensä.

Miehisyyden ja naisellisuuden kuvaaminen taiteessa ja mediassa muokkaa käsityksiämme siitä, mitä naiseus ja mieheys ovat.

Tässä tutkimuksessa tarkastelenkin, millaisia sukupuoliroolien representaatioita esiintyy yhden Suomen tunnetuimman lastenkirjailijan Mauri Kunnaksen teoksessa *Kesä Koiramäessä* (2015), joka on toiseksi viimeisin osa Kunnaksen suosittua Koiramäki-sarjaa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka näkyviä sukupuoliroolit ovat teoksessa, ja millaisen kuvan teos antaa sukupuolirooleista lukijalle. Lisäksi tavoitteena on kartoittaa tarinan hahmojen sukupuolijakauma ja sen määrällinen esiintyminen teoksessa. Teoksen miljöö sijoittuu 1800-luvun maaseutuun, joten tutkimus selvittää myös, miten 1800-luvun maalaismiljööseen sijoitettu kertomus tuo sukupuoliroolit 2010-luvulle. Tavoitetta tukevia tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Miten sukupuolirooleja representoidaan kuvien ja tekstin välityksellä teoksessa?
2. Millä tavoin 1800-luvun perinteiset sukupuoliroolit näyttäytyvät 2010-luvun kuvakirjassa?

1.2 Aiempi tutkimus

Representaatiot sukupuolesta ovat runsaasti tutkittuja monella alalla. Sukupuolentutkimuksen kentällä sukupuolten ja sukupuoliroolien representaatioita on käsitelty sekä nais- ja miestutkimuksen kautta. Tarkasteluun valikoituu useimmiten joko feminiinisuuden tai maskuliinisuuden näkökulma. Tällöin pystytään keskittymään tietyn sukupuoliroolin kriittiseen tarkasteluun suhteuttaen toisen sukupuolen esittäminen osaksi tarkastelua. Sukupuolentutkimuksessa kiinnitetään yhä enemmän huomiota siihen, miten kulttuuriset representaatiot ovat osa laajempaa sukupuolen tuottamisen yhteiskunnallista verkostoa. (Vuori 2012: 681–683.)

Lastenkirjallisuuden representaatioita sukupuolirooleista ovat tutkineet esimerkiksi Angela M. Gooden ja Mark A. Gooden vuonna 2001 julkaistussa tutkimusartikkelissaan. Tutkimus on perusteltu lastenkirjallisuuden merkittävyydellä ja vaikuttavuudella lasten ajatusmaailmaan. Tutkimuksen mukaan sukupuolien stereotypisoinnilla lapsille suunnatuissa kuvakirjoissa on vaikutusta lasten käsitykseen esimerkiksi naisen roolista. Positiivisilla representaatioilla puolestaan on mahdollisuus eliminoida stereotypioita ja niiden syntymistä. Goodenien tutkimus kytkeytyykin lähtökohdiltaan olennaisesti omaan tutkimukseeni.

Goodenien tutkimus aiheesta on toteutettu kvantitatiivisesti keskittyen sukupuolien esiintymisen määriin aineistoissa. Tutkimustuloksissa ilmeni, että aineiston päähenkilöistä 40% oli naisia ja 39% miehiä. Tulokset kuitenkin osoittivat, että kirjojen kuvituksissa naishahmoja esiintyi huomattavasti vähemmän kuin mieshahmoja. Eläinhahmojen sukupuolisuus kuvituksessa mukaan lukien nais- ja mieshahmojen välinen jakauma oli 24% ja 31%. Määrällisten huomioiden lisäksi tutkimuksessa listattiin ja kuvattiin muutamia sukupuolirooleja rakentavia seikkoja. Tuloksista selvisi, että naiset esiintyivät perinteisten rooliensa, kuten kotiäiti, ulkopuolella esimerkiksi lääkäreinä, kokkeina ja maitomyyjinä. Miesten puolestaan todettiin esiintyvän vain harvoin taloudenhoidon, lastenhoidon tai kaupassa käymisen yhteydessä. Lapset representoitiin usein leikkien yhteydessä, mutta epätavanomaisiksi huomioiksi tyttölapsien representaatioissa selvisi pukeutumisleikit ambulanssin kuljettajana, sukeltajana ja lentäjänä. Muutama poikalapsi puolestaan esitettiin teekutsujen osallistujana ja auttamassa pyykkien pesemisessä.

Kyseisen tutkimuksen tutkimusaineistona toimivat vuosina 1995–1999 julkaistut kuvakirjat, joten tuloksien eroavaisuus omiin tutkimustuloksiini on oletettavaa. Myös kulttuuritaustat oman aineistoni ja kyseisen tutkimuksen aineiston välillä eroavat toisistaan, mikä on myös mahdollinen tekijä tulosten eriävyyteen. Goodenit sanovat heijastavansa omaa tutkimustaan aiempaan tutkimukseen aiheesta käsitellen lastenkirjallisuuden historiaa sekä tutkimusta, ja toteavatkin naisrepresentaatioiden kokeneen edistymistä parempaan 1970-luvulta 1990-luvulle. Edelleen sukupuoliroolit ovat osa lastenkirjallisuutta, vaikka muutosta ja kehitystä onkin tapahtunut. Sukupuoliroolien representaatioiden tutkimusta voidaan siis pitää ajallisena jatkumona, joka on kokenut ja kokee jatkossakin muutoksia neutraalimpaa ja avoimempaa sukupuolikäsitystä kohti.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen lähestyessä ensin diskurssintutkimuksen yleisiä periaatteita siirtyen sitten varsinaiseen omaa tutkimustani tukevaan teoriaosuuteen eli representaation käsitteeseen. Lopuksi esittelen multimodaalisen diskurssianalyysin teoriaa, joka kuuluu vahvasti sekä kuvaa että tekstiä tarkastelevan tutkimukseni lähtökohtiin.

Tutkimuksessani diskurssintutkimus toimii ikään kuin kattona, jonka alaisuuteen representaatioiden tutkimus ja multimodaalisuus kuuluvat. Diskurssintutkimus kehystää representaatioita, sillä representaatioiden tutkiminen on diskurssintutkimuksen yksi osa-alue. Multimodaalinen diskurssi-analyysi puolestaan täsmentää, minkälaisesta diskurssintutkimuksesta on kyse.

2.1 Diskurssintutkimus

Diskurssintutkimuksessa nimensä mukaan keskiössä ovat diskurssit ja niiden tarkastelu. Diskurssi voidaan käsitteenä määritellä monella eri tavalla, sillä sitä käytetään laajalti useilla eri tieteenaloilla, etenkin yhteiskuntatieteissä ja kielitieteissä. Yleisesti diskursseilla tarkoitetaan kuitenkin vakiintuneita, tietyistä näkökulmasta rakennettuja merkityksellistämisen käytänteitä, jotka muokkaavat järjestelmällisesti nimeämiään kohteita (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 71). Diskursseissa on siis kyse kielen ja sosiaalisten käytäntöjen kytkeytymisestä, sillä kieli vaikuttaa ympäristöönsä.

Diskurssintutkimus on laadullista tutkimusta eli se pyrkii kuvaamaan, selittämään ja ymmärtämään jonkin ilmiön luonnetta päämääränään ymmärtää ihmisten kokemus- ja merkityks maailmaa. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus kertoo tiedollaan muun muassa valitun ilmiön valittujen piirteiden tai näiden välisten suhteiden laadusta, toiminnan ehdoista, kehitymisestä, seurauksista ja ihmisten omista kokemuksista. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 210–211.) Diskurssintutkimus ei pyri tarkasteltavan ilmiön lopulliseen selittämiseen tai yhteen ja oikeaan vastaukseen, vaan laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti analyysi osoittautuu tietyn kontekstin analyysiksi, eikä se pyri tyhjentäviin vastauksiin (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 157).

Yksi keskeisimmistä ajatuksista diskurssintutkimuksessa on kielen pitäminen sosiaalisena toimintana. Kieli nähdään luonteeltaan sosiaalisena, ja kielenkäyttö tilanteellisena sekä kontekstisidonnaisena. Kielenkäyttö vaihtelee siis tilanteen, ajan ja tavoitteen mukaan kytkeytyen kielenkäyttäjän sosiaalisiin käytänteisiin. Siinä missä kielenkäyttö on sosiaalista toimintaa, ovat kielenkäyttäjät sosiaalisia toimijoita, joilla on käsissään kielellisiä mahdollisuuksia ja valtaa. Tämän ajatuksen valossa kieltä ei tarkastella niinkään sen rakenteen näkökulmasta, vaan sen, miten ja mitä asioita kielellä

tehdään. Tällöin myös tilannekontekstilla on vaikutusta tiettyyn kielenkäyttöön. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 14–15, 17–18.)

Näitä sosiaalisen toiminnan ilmentymiä tarkastellaan kielitieteellisessä diskurssintutkimuksessa kielen kautta. Kielellä puolestaan voidaan tarkoittaa sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä, mutta myös muita merkitysten tuottajia, kuten kuvaa, grafiikkaa tai sanatonta viestintää voidaan tarkastella diskurssin puitteissa (Fairclough 1997: 75). Omassa tutkimuksessani keskitynkin merkitysten tuottamiseen aineistoni kirjoitetussa kielessä ja kuvituksessa.

Diskurssintutkimuksessa tutkimuskohteena ovat siis kielestä välittyvät merkitykset, jotka ilmentävät laadullisen tutkimuksen periaatteissa ihmisten kokemusmaailmoja ja sosiaalisia käytänteitä. Merkityksiä pidetään kuitenkin muuttuvina elementteinä, sillä niiden ajatellaan rakentuvan käyttötilanteensa mukaan. Kielellä ei siis diskurssintutkimuksen, tai yleisesti kielitieteen, mukaan voi olla yhtä ainutta pysyvää merkitystä. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 14.)

Diskurssintutkimuksen näkökulmasta kieli on joustava resurssi, jota voidaan käyttää eri tavoin eri tilanteissa. Kielenkäyttäjällä on siis valta valita, miten ja mitä asioita kielellä tekee. Näitä valintoja tehdään kielellisten, kuten kieliopin, rakenteen ja sanaston tasoilla, mutta myös diskursiivisten ja sosiaalisten, kuten identiteettien ja valtakysymysten, merkitysjärjestelmien tasoilla (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 22–23). Näiden valintojen seurauksena useita samoja tarkoituksia voidaan ilmaista usealla eri tavalla, jolloin esimerkiksi puhuttavan ilmiön sävy voi muuttua joko tahattomasti tai tahallisesti.

2.2 Representaatio

Tärkeimmässä roolissa tutkimuksessani on representaation käsite, joka olennaisesti linkittyy edellä esiteltyyn diskurssintutkimuksen kenttään. Representaatioita on käytetty diskurssintutkimuksessa laajasti, ja sitä voidaan pitää ikään kuin diskurssintutkimukseen kuuluvana alakäsitteenä, joka täydentää diskursseja ja niiden tarkastelua. Representaation käsitteellä tarkoitetaan asian tai ilmiön esittämistä ja kuvaamista tietyssä valossa. Esimerkiksi tietty diskurssi voidaan siis representoida esiintymään tietyllä tavalla. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 55.)

Representaatiota pidetään prosessina, joka tuottaa merkityksiä kulttuurin jäsenten kielenkäytön seurauksena. Täten representaatiot heijastavat aina kulttuuriaan ja sen osallisia, eikä tiettyä asiaa representoida samalla tavalla jossakin toisessa kulttuurissa. Kielen merkityksellistämisen käytänteiden kautta representaatiot rakentavat esimerkiksi vaikutusvaltaisia kuvia ihmisistä, tiedosta tai tapahtumista. Koska ihmiset kulttuurin jäseninä ovat niitä, jotka kieltä käyttävät erilaisissa tilanteissa ja

erilaisissa muodoissa, rakentuvat representaatiot ihmisten ajatusmaailmojen ja käytänteiden pohjalle. (Hall 1997: 61.)

Kieli on luonteeltaan representationaalista ja täten se pystyykin tuottamaan merkityksiä ilmaisemalla, kuvaamalla ja esittämällä eli representoimalla. Representaation kohteena voivat olla esimerkiksi tapahtumat, ilmiöt, kokemukset, näkemykset, ajatukset sekä tunteet. Kielen ominaisuus representoida tämänkaltaisia asioita antaa sille vallan vaikuttaa, millaisena maailma esitetään ja kuvataan. Representointi eli uudelleen esittäminen valaiseekin merkityksenannon sosiaalista, sopimuksenvaaraista ja vaikutusvaltaista luonnetta. Representaation avulla on siis mahdollista tarkastella, miten todellisuutta esitetään erilaisista näkökulmista ja erilaisin keinoin. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 78–79.)

Representaatioiden jopa tahattomana tehtävänä voidaan pitää myös yhteiskunnallisten arvojen ja ymmärrysten muovaamista. Representaatiot vaikuttavat olennaisesti siihen, kuinka hahmotamme ympäristöämme, kulttuuriamme ja siihen sisältyviä arvomaailmoja. Tällaisten arvomaailmojen kiinnittyminen ja kokonaisuuksien rakentuminen ei tapahdu hetkessä, vaan se muokkaantuu historian saatossa – sitä kutsutaan representaatiojärjestelmäksi. (Paasonen 2010: 41.)

Representaatiojärjestelmäksi voidaan sanoa vuosikymmenten aikana kerääntyneitä tekstien, kuvien, kuvausten, oletusten, yhteyksien ja arvostelmien kokonaisuutta (Paasonen 2010: 42). Kuten kieli ja sen merkitykset ylipäättään, representaatiojärjestelmätkin ovat jatkuvassa muutoksen tilassa, eikä täten järjestelmää voida pitää kovin johdonmukaisena. Representaatiojärjestelmä kuitenkin konkretisoi ajatuksen representaatioiden kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin ulottuvuuksiin vaikuttamisesta. Nykyiset representaatiot heijastuvat historiaan ja representaatiojärjestelmiin luoden yhteyksiä niihin.

Representaatioita esiintyy medioissa ja kirjallisuudessa yhä enemmän, ja täten ne ovat kontaktissa ihmisiin päivittäin. Representaatiolla tarkoitetaan tapaa tai muotoa esittää jokin asia tai ilmiö, ja tavoilla esittää esimerkiksi ihmisryhmiä on vaikutusta tapaan, jolla suhtautua niihin (Paasonen 2010: 45). Suhtautumistavat ihmisryhmiin taas puolestaan vaikuttavat siihen, millaisia representaatioita ihmisryhmästä tuotetaan. Representaatioilla on siis todellinen valta kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

Representaatioita analysoidessa analyysin kohteena on se, mitä tekstissä lukee (Fairclough 1997: 139). Representaatioita tarkastellessa kohteena on siis tekstissä esiintyvä kieli sekä sen merkitykset ja muodot. Fairclough (1997: 13) toteakin, että representoinnissa valitaan aina se, mitä kuvaukseen sisällytetään ja mitä jätetään pois sekä mikä asetetaan ensisijaiseksi ja mikä toissijaiseksi. Siksi onkin syytä kiinnittää huomiota myös siihen, mitä tekstissä ei lue. Representaatioissa on siis aina kyse kielen valinnoista; miten halutaan jokin asia tai ilmiö esittää.

Representaation tehtäväksi lingvistiksessä tutkimuksessa Fairclough (1997: 137, 143) määrittelee lauseiden rakentumisen sekä lauseiden yhdistelyn ja jaksottelun. Rakentumiseen kuuluu, kuinka tapahtumat, suhteet ja tilanteet representoidaan, eli kuinka tietty lause rakentuu sisältämistään elementeistä. Lauseiden yhdistelyn ja jaksottelun tarkastelussa taas tutkitaan, mikä edeltää tai seuraa mitään ja mitä lauseet yhdessä luovat. Representaatioita tekstissä tarkastellaan lausetasolla lauseenjäseniä tutkimalla sekä sanaston kautta sanavalintoja tarkastelemalla.

Lausetasolla tutkittavana on siis, miten tietty lause rakentuu sisältämistään elementeistä, ja kuinka nämä elementit ilmaisevat prosesseja, osallistujia tai olosuhteita. Prosessilla viitataan tässä yhteydessä verbiin, osallistujalla nominiin sekä nominaalimuotoon ja olosuhteella adverbialiin. (Fairclough 1997: 137). Lauseiden yhdistelyssä ja jaksottelussa puolestaan on kyse siitä, miten lauseet rakentuvat aiheensa ympärille. Olennaista on tarkastella, mikä edeltää mitään tai mikä puolestaan seuraa mitään, ja mitä lauseet yhdistyessään luovat. Tällöin tarkastelun voi kohdistaa siihen, mikä lauseen elementti on asetettu ensisijaiseksi ja miksi. Kirjoitettua kieltä tutkiessa ja analysoidessa voidaan jo yhdenkin virkkeen puitteissa tarkastella, kuinka tietyn sosiaalisen käytännön representointi tulee esiin. (Fairclough 1997: 80, 138.)

Siinä missä kielitieteilijänä Fairclough keskittyy pitkälti representaatioihin kielessä, on representaatioiden tutkittu välittyvän myös kuvista. Esimerkiksi Kress ja van Leeuwen (2006: 20) lähestyvät multimodaalisiakin tekstejä merkitysten tutkimisen kautta. He näkevät kuvat osana sosiaalista toimintaa ja niiden muokkaavan sekä rakentavan merkityksiä kulttuuristamme, kuten tekstien sisältämät representaatiotkin. Tutkimukseni lähtökohtana onkin keskittyä kuvien ja tekstin vuorovaikutukseen ja siitä välittyviin representaatioihin.

Kressin ja van Leeuwenin (2006: 20) mukaan tekstien sisältämät erilaiset moodit on tarkoitettu tuottamaan ja näyttämään sosiaalisia eroavaisuuksia. Näin teksti tuo esiin omat merkityksensä ja kuvat taas omansa multimodaalisessa tekstikokonaisuudessa. Esimerkkinä ilmiöstä he käyttävät mainosten tekstin ja kuvan suhdetta. Heidän havainnollistamisensa mukaan tietyn mainoksen tekstiosuus ei ole välttämättä verbaalisesti luettavissa ollenkaan esimerkiksi seksistiseksi, mutta tekstiosuuteen liittyvä kuva puolestaan voi antaa mainoksesta seksistisen ja stereotyyppisen kuvan sukupuolirooleista.

Kress ja van Leeuwen hyödyntävät kuvia käsitellessään lingvistisiä teorioita, joita he vertaavat kuvien analyysitapoihin. Heidän mukaansa kieltä ja sen tuottamia merkityksiä voidaan käsitellä samankaltaisesti kuin kuvia elementtien toisiaan vastaavia käsitteitä hyödyntäen. Esimerkiksi kielen toimintaverbejä vastaavat kuvia tarkastellessa muodollisesti ilmaistut vektorit, ja kielen prepositioilla toteutetut merkitykset puolestaan ilmaistaan kuvissa visuaalisilla etu- ja taka-alan muodoilla. He muistuttavat, että kaikkea kielellistä ei toki ole mahdollista toteuttaa visuaalisesti tai päinvastoin. (Kress & van Leeuwen 2006: 46.) Kuvia ja niissä esiintyviä representaatioita voidaan siis tarkastella

esimerkiksi edellä mainittujen piirteiden valossa etsien samankaltaisia merkityksiä ja edustuksia kuin teksteistä.

Kress ja van Leeuwen (2006: 47) huomauttavat, että kuvia ja visuaalista jäsentämistä on tutkittu pääosin nähden kuvat todellisuuden rakenteiden toistamisena, eikä niinkään merkitysten ja todellisuuden kuvien tuottajina ja luojina. Heidän mukaansa visuaalisillakin elementeillä on kuitenkin erittäin tärkeitä semanttisia ulottuvuuksia. Nodelman (1988: 76) puolestaan toteaa, että tulkintoihimme satujen kuvien sisältämistä objekteista ja niiden painoarvosta vaikuttaa tietämyksemme siitä, mitä objekti representoi ja lisäksi siitä, kuinka paljon tiedämme tai haluamme tietää representoidusta objektista.

2.3 Multimodaalinen diskurssianalyysi

Diskurssintutkimus ei rajoitu ainoastaan kirjoitetun tekstin tutkimiseen. Kuten jo mainittu, diskursseja voidaan löytää myös multimodaalisista teksteistä, kuten kuvista tai liikkuvasta kuvasta. Multimodaalinen diskurssintutkimus keskittyykin useampien moodien eli erilaisten tekstielementtien tutkimiseen. Sekä kirjoitettu kieli että multimodaaliset tekstielementit ovat tarkasteltavissa diskurssintutkimuksen ja representaatioiden näkökulmasta. Kuvien nähdäänkin olevan yhtä lailla sosiaalista toimintaa ja merkitysten rakentajia kuin tekstitkin (Kress & van Leeuwen 2006: 19). Lukuisista eri moodeista keskityn tarkastelemaan ja selittämään juuri kuvaa, sillä aineistoni koostuu kahdesta eri moodista: tekstistä ja kuvista.

Halliday (1978: 62–64, 142–145, 222–223) määrittelee moodin kielen ilmenemismuodoksi eli eräänlaiseksi vuorovaikutuksen kanavaksi, joka muokkaa esityksen tekstuaalista rakennetta. Moodi kuvaa siis, missä muodossa kieli toimii ja näyttäytyy tietyissä tilanteissa. Modaalisuus täten merkitsee erilaisia merkityksenannon kanavia ja keinovaroja, joita ovat esimerkiksi kieli, kuva, ääni ja musiikki. Näitä neljää elementtiä voidaan pitää eräänlaisina ydinmoodeina, jotka kattavat alaisuuteensa alamoodeja. Alamoodeilla puolestaan tarkoitetaan esimerkiksi kuvan sisältämiä värejä tai painetun kielen typografiaa. (Mikkonen 2012: 298.) Multimodaalisuus sisältää siis nimensä mukaisesti useampia näistä edellä mainituista moodeista.

Multimodaalista analyysia tehdessä huomioidaan aineiston sivu kokonaisuutena. Sivun rakennosia ja niiden suhteita erottamaan on hahmoteltu kolme sisällön ja erilaisten semioottisten keinovarojen jäsentämisen perusmuotoa: teksti-, kuva- ja sivuvirta. (Bateman 2008: 175–176.) Riippuen aineiston multimodaalisuudesta näillä perusmuodoilla on vaihtelevasti valtaa. Tekstivirran rooli tulee esiin kuvittamattomassa kirjallisuudessa, sivuvirta näyttäytyy useimmiten sanomalehden sivun

kaltaisella alustalla ja kuvavirta eli graafisten elementtien hallitsema järjestys toteutuu esimerkiksi sarjakuvissa.

Multimodaalinen tutkimus keskittyy siis useampaan kielen ainekseen ja elementtiin aineistossaan. Tutkimuskohteina toimivatkin yleensä useampaan kuin yhteen semioottiseen järjestelmään perustuvat aineistot, joiden merkitykset eivät avaudu keskittymällä esimerkiksi ainoastaan kielellisiin rakenteisiin (Mikkonen 2012: 296–297). Oma tutkimukseni pyrkiikin keskittymään kuvakirjan tekstin ja kuvan välisiin yhteyksiin ja merkityksiin, mille kuvakirjan tehtävänjako perustuukin. Sanat luovat ajallista ulottuvuutta ja tarjoavat täsmällisiä ajatussisältöjä, kun taas kuvat näyttävät konkreettisia havaintopisteitä ja tarjoavat visuaalisia hahmotustapoja ja vaihtelevia suhteita nähtyyn (Mikkonen 2012: 307).

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Tutkimuksen toteuttaminen

Pohjaan tutkimukseni edellä esiteltyihin teoriataustoihin, jotka tukevat aineistoni analyysia. Lähestyn aineistoa lähiluvun kautta, ja analysoin sitä multimodaalisen diskurssianalyysin valossa tutkien aineistossa ilmeneviä representaatioita sukupuolirooleista. Multimodaalinen diskurssianalyysi toimii siis tutkimuksessani teoriataustan lisäksi analyysimenetelmänä sekä tekstin että kuvituksen representaatioita analysoidessa.

Analyysini kohdistuu aineistoni kuva- ja tekstiosuuksiin sekä erityisesti niiden yhdessä muodostamiin merkityksiin ja representaatioihin. Kuvat ovat aineistossani suuressa roolissa, ja tekstiosuuksien tehtävänä on ikään kuin täydentää kuvien sanomaa. Siksi keskityn kyseisten elementtien väliseen vuorovaikutukseen ja niiden yhteisanomaan huomioiden analyysissäni ensin sivun kuvituksen sisällön ja sitten sitä täydentävän tekstiosuuden sisällön.

Koska teoksen tarinassa aikuisten ja lasten toiminta ja roolit poikkeavat jossakin määrin toisistaan, on heidän representaatioitaan mieleistä käsitellä osittain eri lähtökohdista. Aikuisia esimerkiksi representoidaan nimikemääritteiden ja työnjaon kautta, kun taas lasten niin sanottuna työnä tarinassa on vain leikkiä. Jäsennän siis analyysini tarkastellen erikseen teoksen lapsi- ja aikuishahmoja. Lapsihahmojen analyysin kohteena ovat heidän ulkonäkönsä, toimintansa eli leikki, tietoisuus ja repliikkien referointiverbit, joiden kautta hahmon sukupuoli ja sukupuoliroolien asema representoituu. Aikuishahmoja puolestaan analysoin heidän ulkonäkönsä, nimikemääritteiden, käyttäytymisen, toiminnan eli työnteon, tietoisuuden sekä referointiverbien kautta.

Kyseiset seikat välittyvät sekä aineistoni kuvista että tekstiosuuksista. Käsitelen jokaista seikkaa kerrallaan järjestyksessä avaten ensin kuvista välittyviä merkityksiä ja sitten tekstin kielellisiä piirteitä, jotka yhdessä tukevat ja perustelevat analyysiani. Suoritan analyysissäni myös laskennallisen osuuden hahmojen sukupuolten esiintymisestä teoksessa. Esittelen laskennallisen osuuden heti analyysin alussa, josta selviää, esiintyvätkö nais- ja mieshahmot tasavertaisesti teoksessa.

3.2 Aineiston esittely

Tutkimukseni aineistona toimii suomalaisen lastenkirjailijan Mauri Kunnaksen vuonna 2015 julkaistu teos *Kesä Koiramäessä*. Teos on toiseksi viimeisin osa Kunnaksen suosittua Koiramäki-

kirjasarjaa, joka kertoo kuvituksen kera tarinoita 1800-luvun suomalaisesta talonpoikaiselämästä. Koiramäki-sarja sai Kunnaksen omien sanojen mukaan alkunsa talonpoikaiskulttuuriin tutustumisella. Perehdyttyään kulttuuriin ja vierailtuaan talonpoikaismuseossa hän huomasi, kuinka hienoja ja pitkälle hioutuneita kaikki talonpoikaiskulttuurin työkalut ja tekotavat olivat ennen teollista murrosta, joka teki ne kaikki tarpeettomiksi. Siksi Kunnaksen mielestä tuntui tärkeältä tehdä niistä kirja. (Kunnas 2013: 4–5.)

Mauri Kunnas on tunnettu suomalainen kirjailija, joka kirjoittaa ja kuvittaa itse teoksensa. Kunnas julkaisi ensimmäisen lastenkirjansa vuonna 1979, jonka jälkeen hän on julkaissut lukuisia, useampia sukupolvia ihastuttaneita teoksia, joista useat on nimetty lastenkirjallisuuden klassikoiksi. Kunnaksen kirjoja on käännetty useille eri kielille ja julkaistu kaiken kaikkiaan 36 eri maassa. Hänen suosiostaan kertovat kymmenet kirjallisuudenpalkinnot, joita hänelle on myönnetty ansioitumisestaan urallaan (Maurikunnas.net) sekä teosten sijoittumiset luetuimpien lastenkirjojen tilastojen kärkeen (Kirjakauppaliitto 2019).

Lastenkirjallisuus käsitteenä ei ole kovinkaan yksiselitteinen, sillä lukijakuntansa lisäksi se on myös genrenä erittäin laaja sisältäen alaisuuteensa useita eri genrejä. Käsitettä on lähdetty kuitenkin määrittelemään tarkoitettun lukijakunnan kautta. Tällöin lastenkirjallisuus koostuisi siis teoksista, jotka on kirjoitettu lapsille. Lastenkirjallisuutta on määritelty myös eräänlaiseksi kattogenreksi juuri sen monipuolisuutensa vuoksi. Käsitteen alle voidaan sijoittaa kirjallisuuden luokkia, joihin erinäiset lastenkirjallisuuden teokset lukeutuvat. (Mustola 2014: 10, 16.)

Perry Nodelman (2008: 146–147, 206) puolestaan toteaa, että lastenkirjallisuutta on mahdollista määritellä. Hänen mukaansa lastenkirjallisuutta voidaan pitää päällisesti yksinkertaisena ja helppotajuisena, mutta se kätkee pintansa alle aikuisen maailman. Tällä hän viittaa lastenkirjallisuuden sisältöihin, jotka ovat teoreettisesti ymmärrettäviä ainoastaan aikuisille. Esimerkiksi seksuaalisuutta, kulttuuria tai historiaa käsittelevät ja niihin perustuvat tiedot kietoutuvat enemmän aikuisuuteen kuin lasten maailmaan, vaikka ne esiintyisivätkin osana lapsille suunnattua kirjallisuutta. Aikuisuuden voi siis nähdä olevan vahvasti läsnä lapsille suunnatussa kirjallisuudessa.

Kuvakirja kuuluu lastenkirjallisuuden genreen, ja tyypillisesti kuvakirja sisältää lastenkirjallisuudelle ominaisen kertomuksen kuvien värittämänä. Nodelmanin (1988: 13) mukaan kuvat kirjoissa voivat opettaa sekä selkeyttää tekstin sanomaa. Hän sanoo, että kuvat toimivat myös viihdykkeenä ja visuaalisena kiinnostavuutena lapsille, sillä hyvät kuvat voivat toimia yhtä mielenkiintoisina kuin hyvin valitut sanat tekstissä. Käsittelemässäni teoksessa kuvat ovatkin merkittävässä ja suuressa roolissa – teksti ikään kuin täydentää kuvien sanomaa.

Aineistokseni valikoitui *Kesä Koiramäessä* julkaisuajankohtansa vuoksi, sillä 2010-luvulla julkaistu kuvakirja 1800-luvun miljööstä on tutkimusasetelmana mielenkiintoinen. Käsittelemäni teos

kertoo Koiramäen tilasta ja perheestä, joka on saanut kesävieraakseen Aukustin kaupungista. Koiramäen lapset haluavat näyttää Aukustille, mitä kaikkea maalla voi kesäisin tehdä, ja Aukusti pääseeikin osallistumaan tunnettuihin suomalaisiin kesäperinteisiin, kuten esimerkiksi minttumaarin eli juhannuksen ja helavalkeiden viettoon. Samalla tietokirjan omaisessa kuvakirjassa tutuiksi tulevat suomalaiset kasvit, linnut sekä eläimet. Teos kertoo 1800-luvun kesämiljööstä maalla sisältäen lasten leikkejä, aikuisten töitä ja yhteistä juhlintaa.

Teos on lapsille suunnattu, mutta yhtä lailla aikuisiakin viihdyttävä. Teoksella ei ole poika- tai tyttölapsikohderyhmää, joten sukupuoliroolien asetelma teoksessa on lähtökohtaisesti neutraali. Tarina sisältää runsaasti sekä lapsi- että aikuishenkilöhahmoja, joten sukupuoliroolien rakentumista henkilöhahmojen kesken on monipuolisuutensa vuoksi mielenkiintoista tutkia. Koiramäen henkilöhahmot muodostuvat koirista, sillä kirjasarjaa aloittaessaan Kunnakselle oli itsestään selvää, että henkilöt ovat ihmisten sijaan eläimiä, ja lopulta tämä päättyi koiriin. Tutkimuksessani sukupuolirooleja ja niiden representoitumista tarkastellaan siis koirahahmojen representaatioiden kautta.

4 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET

Vaikka Kunnaksen teokset ovat tunnettuja kuvituksen laajuudesta ja pienistä yksityiskohdista, on kuvien etualalla aktiivisimmassa roolissa kuitenkin tarinan hahmot. Tässäkin teoksessa Koiramäen asukkaat, etenkin lapset ovat kuvien keskipisteenä, ympärillään runsaasti kuvitusta ympäristöstä ja sen yksityiskohdista, kuten kuva 1 havainnollistaa. Täten analyysini keskittyykin juuri teoksen hahmoihin ja heidän toimintaansa sekä sen representointiin sukupuoliroolien näkökulmasta.

Kuva 1. Esimerkki *Kesä Koiramäessä* kuvituksesta

4.1 Sukupuolten määrällinen näkyvyys

Teos ja sen tarina sisältää runsaasti eri hahmoja, jotka ovat erotettavissa toisistaan kuvitetuilta ulkomuodoiltaan ja täten myös sukupuoliltaan. Teoksessa esiintyy yhteensä 33 nimettyä koirahahmoa, jotka on huomioitu kuvituksen lisäksi myös tarinan tekstiosuoksissa. Näistä 33 hahmosta 13 ovat tulkittavissa nimensä ja ulkomuotonsa perusteella naishahmoiksi ja 20 mieshahmoiksi. Näistä tarinassa nimetyistä hahmoista naishahmoja esiintyy teoksen tekstiosuoksissa kokonaisuudessaan 56 kertaa ja mieshahmoja 149 kertaa. Tekstiosuoksissa huomioitujen ja tarinassa nimettyjen koirahahmojen lisäksi teoksessa esiintyy satunnaisesti useita sekä mies- että naishahmoja, joilla ei erikseen ole roolia tarinassa, eivätkä ne nimettömyytensä vuoksi ole osa tarinan tekstiosuoksia.

Teoksen kuvituksessa puolestaan naishahmoja esiintyy yhteensä 153 kertaa ja mieshahmoja 208 kertaa. Tilastoon on laskettu vain selkeästi kuvituksesta erottuvat hahmot mukaan lukien nekin

hahmot, joilla ei ole erikseen nimettyä roolia tarinassa. On siis huomioitava, että teoksen kuvitus sisältää myös hahmoja, joiden sukupuolta ei kuvituksen perusteella voi tulkita täysin varmaksi. Kuvitukseltaan epäselkeiden hahmojen lisäksi tilastosta on jätetty myös pois Mauri Kunnaksen teoksille ominainen Herra Hakkaraisen hahmo, joka seikkailee lähes jokaisella teoksen aukeamalla. Hahmo edustaa maskuliinista sukupuolta, mutta sen esiintymisen määrää ei ole huomioitu koirahahmojen laskennallisessa tilastossa.

Laskenta on suoritettu teoksen varsinaisesta tarinaosuudesta eli sivuilta 6–39. Sama hahmo voi esiintyä yhdellä sivulla sekä kuvituksessa että tekstissä useamman kerran ja tällöin sen on laskettu esiintyvän jokaista esiintymistään vastaavan määrän verran. Taulukko 1 havainnollistaa, että nais-hahmoja on kirjoitettu tarinaan vähemmän kuin mieshahmoja, ja ne esiintyvät tarinan tekstiosuuk-sissa huomattavasti mieshahmoja vähemmän. Lisäksi naishahmot jäävät myös kuvituksessa mieshah-moja vähemmälle huomiolle.

Taulukko 1

	Naishahmot	Mieshahmot
Nimetyt hahmot	13	20
Esiintyminen tekstissä	56	149
Esiintyminen kuvituksessa	153	208

4.2 Lapsihahmot

Heti kirjan ensimmäisellä aukeamalla tarinan alkaessa lukijalle esitellään kirjan päähahmot, Koira-mäen lapset ja heidän kesävieraansa. Lapset on kuvitettu vaatetukseltaan aikakontekstilleen ominai-sesti melko pelkistetysti, mutta kuitenkin niin, että poikalapsilla on housut sekä paita ja tyttölapsilla mekko. Myös kuvitetut kukkaseppeleet ja rusetit auttavat representoimaan tyttölapsia perinteisinä naispuolisina hahmoina, kun taas poikalasten päähineinä toimivat lippalakit. Tekstiosuudet puoles-taan eivät huomioi hahmojen ulkonäöllisiä piirteitä tarinassa.

Lasten leikit kuvataan pääosin sukupuolineutraaleina. Leikkikaluna kuvituksessa esiintyvät esimerkiksi kaarnalaivat, käpylehmät, pajupillit sekä jousipyssyt. Tekstiosuuksissa leikkejä kuvataan passiivilauseiden muodossa eli ilmaisematta tekijän tai osallistujan identiteettiä (VISK §1313). Teks-tiosuuksien perusteella ei siis selviä, kuka teki jousipyssyt tai käpylehmät, eikä kuka niillä leikkii. Kuvat puolestaan täsmentävät poikalasten leikkivän kaarnalaivoilla ja jousipyssyleikkeihin osallistu-van sekä tytöt että pojat. Ainoastaan iän on kerrottu ja kuvattu rajoittavan tiettyihin leikkeihin osal-listumista, ei sukupuolen.

Kuvat kertovat läpi teoksen, että leikkeihin osallistuvat kaikki Koiramäen lapset, mitä tekstiosuuksissa paikoittain vielä korostetaan. Esimerkin 1 kvanttoripronomini *kaikki* toimii tarkennemääritteenä, joka ilmaisee tarkoitejoukon kokoa, eli tässä tapauksessa lasten lukumäärää (VISK §570). Läpi teoksen kuvat korostavat myös sitä, että lapset ovat aina yhdessä, eivätkä jakaudu oman sukupuolensa edustajien kanssa niin sanottuihin poikien ja tyttöjen leikkeihin tai harrastuksiin. Kuvien ja niitä täydentävien tekstiosuuksien mukaan sekä tyttö- että poikalapset kalastavat, keräävät marjoja ja uivat sekä osallistuvat aikuisten apuna haravointiin ja heinien keräämiseen. Esimerkit 2 ja 3 havainnollistavat molempien sukupuolten osallisuutta toimintaan, sillä ilmauksella *lapset* viitataan tekstiosuuksissa kaikkiin Koiramäen lapsiin.

- 1) Saavin vanteen pyörittämisestä tykkäsivät kaikki, jopa Jaakkolan Jussi, Koiramäen renki.
- 2) Lapsetkin osallistuivat haravointiin ja heinien keräämiseen.
- 3) Lapset olivat vasta matkalla uimarantaan. Polun varrella oli hyvä mansikkapaikka, ja pakkohan siihen oli pysähtyä --.

Tyttöhahmo Elsa kuvitetaan kuitenkin paikoittain tarinaa keskittyvän omiin aktiviteetteihinsa poikalasten seurassa. Elsa kuvitetaan esimerkiksi ruokkimassa sorsia poikien uidessa ja ihailmassa sateenkaarta poikien syödessä. Esimerkin 4 tekstiosuus korvaa lapsihahmojen toiminnan yksilöinnin yleistyksellä *lapset* selostaessaan lasten kuvituksessa esiintyviä leikkejä ja muuta toimintaa. Tekstissä ei siis huomioida eikä eritellä poika- ja tyttölasten toisistaan eroavaa toimintaa. Poikalapset puolestaan on kuvitettu irrallisina muista lapsista ainoastaan keppihevosilla leikkiessään. Nykypäivänä keppihevostet mielletään vahvasti tyttölasten harrastukseksi ja leikkikaluiksi (Hobbyhorse Revolution 2017), mutta kyseisessä teoksessa hevosilla ratsastavat vain miehet ja täten keppihevostetkin leikkivät pääasiassa pojat. Ilmiö on kytkettävissä teoksen aikakontekstiin, jolloin hevoset tosiaan toimivat työkaluina töissä, jotka usein kuuluivat miesten vastuulle. Tyttölapsi Elsa on kuitenkin kerran tarinassa kuvitettu leikkimään vasta veistetyllä keppihevosella, joten tyttöjen ja poikien kiinnostuksen kohteet tarinassa voi tulkita toisiaan mukaileviksi, mitä tukee myös tekstiosuuden esimerkki 5.

- 4) Lapset pulikoivat rantavedessä, keräsivät näkinkenkiä ja syöttivät leivänmuruja sorsille.
- 5) – Onpa hieno! Ihailivat Elsa, Kille ja Martta. – Saadaanko mekin ratsastaa sillä?

Leikkimielinen kiusanteko esitetään tarinassa myös kaikkien lasten yhteisenä huvina. Kolme vanhempaa lasta on kuvitettu vakoilemaan nurkan taakse kiusantekonsa kohdetta ja seuraavalla sivulla seuraamaan tätä kepponen mielessään. Esimerkit 6 ja 7 avaavat kepposesta kertovaa kohtausta

tekstiosuuksien näkökulmasta. Tekstiosuudesta siis selviää, että idea kepposesta esitetään poikalapsi Killen toimintana, mutta toteuttamiseen osallistuvat sekä tyttö- että poikalapset. Esimerkin 7 lauseen vastike *heittäen* on konkreettinen verbi, joka ilmaisee toimintaa (VISK §445), ja täten korostaa Killen aktiivisinta osallistumista konkreettiseen kepposteluun. Esimerkki 7 kuitenkin tukee kuvitusta, jossa sekä tytöt että pojat osallistuvat yhdessä kepposeen, eikä täten representoi poikia tai tyttöjä toistaan pahempina kepposten tekijöinä.

6) – Tehdään sille kepponen, kuiskasi Kille.

7) Elsa kävi asettamassa paperikukkasen Jussin nenälle. Sitten Kille herätti Jussin heittäen tätä kävyllä.

Lasten tietämys luonnosta tulee tarinan tekstiosuuksissa vahvasti esiin, sillä heidän repliikeistään voi poimia tietokirjalle ominaista hyödyllistä faktatietoa. Tietämys jakautuu tasaisesti tyttö- ja poikalasten välille, eikä esimerkiksi niin, että pojat tietäisivät enemmän tietyistä aihealueista kuin tytöt tai toisinpäin. Tietoisuus havainnollistuu esimerkeissä 8 ja 9. Lasten tietämys rajoittuu tekstiosuuksien mukaan pitkälti luontoon ja sen ymmärtämiseen, sillä luonto ja pihapiiri toimivat tarinassa heidän leikkikenttänään. Sekä poika- että tyttölapset representoidaan kuitenkin yhtä tietoisina luonnosta.

8) Ukkosella ei saa olla vedessä, sanoi Elsa.

9) – Muurahaispesien lähellä ei käärmeitä kuulemma ole, tiesi Viki. – Tömistellään jalkoja, niin se lähtee pakoon, ehdotti Elsa.

Teoksen tekstiosuudet sisältävät runsaasti repliikkejä, jotka osaltaan kuljettavat ja kertovat tarinaa eteenpäin. Teoksen repliikit ovat suoria esityksiä eli repliikkiä siis joko edeltää tai seuraa referointiverbi, joka kuvaa tapaa, miten hahmo repliikin on esittänyt. (VISK §1458, §1460.) Käytetyin lapsihahmojen repliikkejä täydentävä referointiverbi tekstissä on *sanoi*, joka on sävyiltään neutraali, eikä täten anna ilmaisun sävyille lisämerkityksiä. *Sanoi* liitetään tekstiosuuksissa yhtä lailla sekä tyttö- että poikalasten repliikkeihin. Sanoa-verbiä vastaava tekstissä esiintyvä referointiverbi *vastasi* on myös sävyiltään neutraali. Referointiverbeistä *laski* ja *maisteli* referoivat suoraan tekstissä tapahtuvaa toimintaa eli lukumäärän ääneen laskemista ja pajunoksan maistelua, eikä niistäkään täten välity repliikin sävyä.

Sävyttyneempiä ja repliikin laadusta enemmän kertovia tekstissä ilmeneviä ilmaisuja puolestaan olen luokitellut kohteliaiksi, äänekkäiksi, hiljaisiksi, epätietoisiksi, tietoisiksi ja tunnetilaa

kuvaileviksi referointiverbeiksi. Sävyiltään ja merkitykseltään kohteliaiksi verbeiksi voidaan luokitella verbit *pyysi* ja *ehdotti*. Äänekkyyttä ilmaisevia verbejä puolestaan ovat *huusi*, *nauroi* ja *lalatti*, kun taas hiljaista äänenkäyttöä edustaa verbi *kuiskasi*. Epätietoisuutta ja uteliasuutta edustavia verbejä ovat *tuumi*, *ihmetteli* ja *kyseli*, joiden vastakohtana eli tietoisuutta ilmentävänä verbinä esiintyy *tiesi*. Mentaalista tunnetilaa puolestaan kuvaa verbi *ihailivat*.

Lähes kaikki edellä mainitut referaattiverbit esiintyvät teoksessa tasaisesti tyttö- ja poikalasten repliikkien referoinnissa. Kohteliaat referaattiverbit *pyysi* ja *ehdotti* liitetään kuitenkin tekstissä ainoastaan tyttölapsi Elsaan. Äänekkyyttä referoivat verbit puolestaan korostuvat poikalapsi Killen repliikkien referoinnissa, vaikka esimerkiksi huutaa-verbi toimii teoksessa myös kaikkien lasten yhteisen repliikin referointiverbinä. Myös repliikin hiljaisuudesta kieliviä referointiverbi *kuiskasi* on tyttölapsi Elsan lisäksi liitetty poikalapsi Killen repliikkiin, mutta kiusantekokontekstin vuoksi verbi ei representoi Killeä hiljaisena hahmona, vaan salamyhkäisenä.

Epätietoisuuteen ja tietoisuuteen viittaavat referaattiverbit liitetään teoksessa tasaisesti sekä tyttö- että poikalasten repliikkeihin, kuin myös mentaalista tunnetilaa kuvaileva ihaila-verbi. Teoksessa lapset siis representoidaan repliikkien kautta uteliaina ja ympäristöstään kiinnostuneina sukupuolesta riippumatta. Kuitenkin poikalapset representoituvat hieman tyttölapsia äänekkäämpinä ja tyttölapset puolestaan poikalapsia kohteliaampina.

Kokonaisuudessaan lapsihahmojen representointi teoksessa on sukupuoliroolien näkökulmasta neutraalia ja lapsen maailmaa mukailevaa. Tyttö- ja poikalapset on kuvituksessa erotettu ulkomuodoiltaan poikkeamaan toisistaan, mutta ulkoisten seikkojen lisäksi hahmoja ei ole luokiteltu niin sanottuihin tyttöjen ja poikien muotteihin, jotka ohjailisivat heitä käyttäytymään tai toimimaan tietyllä tavalla. Lapset on kuvattu teoksessa sekä tekstin että kuvien kautta vapaina, onnellisina ja aktiivisina hahmoina, joiden elämään sukupuoliroolit eivät niin sanotusti vielä kuulu. Näin ollen lapsihahmot eivät anna lukijallekaan vaikutteita siitä, että tyttö- ja poikalasten tulisi esimerkiksi leikkiä tai puhua eri tavoin.

4.3 Aikuishahmot

Vaikka lapsihahmot toimivat teoksen päähenkilöinä, on heitä tarinassa ympäröivillä aikuishahmoilla suuri merkitys tutkimusasetelmani kannalta. Aikuishahmojen ulkonäölliset piirteet eroavat kuvituksessa merkittävämmän toisistaan mies- ja naishahmojen välillä. Naishahmot on kuvitettu mekkoihin, essuihin ja huiveihin sonnustautuneina, kun taas mieshahmoilla on asemastaan riippuen yllään hattuja ja liivejä sekä virka-asuja tai ajalleen tyypillisiä rengin asuja. Aikuishahmot on selvästi haluttu

ulkonäöltään erottaa toisistaan ja representoimaan ajallista kontekstia eli 1800-luvun maalaismiljöötä, mutta myös niitä sukupuolirooleja, joita he edustavat.

Teoksen aikuishahmot on tekstissä esitelty ja määritelty niin sanottujen titteliensä mukaan. Hahmon nimeä määrittää usein jokin nimikemäärite, kuten *maisteri* Rännsten tai *rovasti* Wares. Nimikemäärite toimii erisnimen taipumattomana määritteenä eli tittelinä tai sellaiseen verrattavissa olevana luokittavana määritteenä (VISK §599). Näiden teoksessa esiintyvien nimikemääritteiden perusteella selviää, että kaikki virat on suunnattu tarinan mieshahmoille. Muita miehiin kohdistuvia liitteitä ovat esimerkiksi *isäntä* ja *renki*, jotka kuuluvat 1800-luvun maalaiskontekstiin olennaisina tekijöinä. Myös muut ammatit, kuten *nahkuri*, *suutari* ja *posetiivari*, on liitetty mieshahmojen erisnimien yhteyteen.

Naishahmoihin kohdistuvia nimikemääritteitä ovat puolestaan *piika*, *naapurin muija*, *muori*, *ruustinna* eli rovastin vaimo ja *mamselli* eli naimaton neiti (KS 2020). Naiset karakterisoidaan teoksessa siis joko työtehtävänsä tai siviilisäätynsä kautta, kun taas miehillä on monipuolisia rooleja ja virkoja. Naisista käytetään teoksessa myös nimityksiä, joilla yksistään viitataan feminiinisen sukupuolen edustajaan, kuten *plikka*, *akka*, *muija* ja *neito*. Esimerkkien 10 ja 11 naisiin viittaavat ilmaukset, *akat* ja *muija*, ovat nykypäivän yleiskielessä luokiteltavissa arkisiksi ja halventaviksi ilmauksiksi naishenkilöstä (KS 2020). Esimerkki 10 tuo esiin myös yleistävän oletuksen tarinan feminiinisen sukupuolen edustajien herkkyydestä.

Tarinan mieshahmoihin liittyviä suoraan mieheyteen ja maskuliinisuuteen viittaavia ilmauksia puolestaan on *ukonkõriläs*, jota käytetään tekstiosuuden esimerkissä 12. Kõriläällä tarkoitetaan usein kookasta tai tukevaa henkilöä tai hahmoa, ja ukolla puolestaan vanhempaa mieshenkilöä (KS 2020). Kuvaus osuu repliikin esittäneen mummun tarkoittamaan tarinassa esiintyvään vaariin, joka on kuvitettu teoksessa iäkkäämpänä ja isokokoisempana hahmona.

10) – Akat on kovia itkeä tirauttelemaan.

11) Kukko vahtii, ettei Lehtoska, naapurin muija, tyhjennä Kröönin kaivoa.

12) Ja tuommoisen ukonkõrilään sitten sain, mummu naureskeli.

Jo edellä mainittujen oletusten lisäksi nais- ja mieshahmoilla kerrotaan sekä kuvataan olevan teoksen tarinassa erilaisia kiinnostuksen kohteita, käyttäytymismalleja sekä tapoja ilmaista itseään. Esimerkit 13 ja 14 kuvastavat perinteisiä sukupuolirooleja, joissa mies toimii aktiivisempana toimijana sukupuolten välisessä kanssakäymisessä. Tekstiosuuden *tanssittajilla* viitataan mieshahmoihin, jotka kuvituksessa tanssivat tämän kanssa. Saman aukeaman kuvituksessa viisi mieshahmoa yrittää saada kahden naishahmon huomion, mitä tekstiosuus kutsuu *naurattamiseksi*. Naisten naurattamisella

tarkoitetaan heidän niin sanottua vikittelyä eli flirttailua naisten kanssa (KS 2020). Mieshahmot on siis representoitu ikään kuin viihdyttäjiksi ja kilpailemaan naishahmojen huomiosta.

13) – On neidolla punapaula, kun tanssiin käy... lauloi Heta-Piika, ja kyllä hänellä tanssittajia riittikin.

14) Pojat yrittävät naurattaa plikkoja.

Teoksessa tulee esiin kunnioitus naisia kohtaan, ja naiset kuvataankin vahvoina ja voimakkaina persoonina. Kuvituksesta ilmenee muun muassa mieshahmojen hatunnosto ja kumarrus naishahmon kohdatessaan. Naisten vahvoista luonteista teoksessa kertoo se, että heidät on kuvitettu ylvään oloisina, mitä tekstiosuuden esimerkin 15 metafora *kävellä nokka pystyssä* havainnollistaa. Esimerkin 16 verbi-ilmaisu *mäjäytti* puolestaan tarkoittaa läimäytystä tai lyöntiä (KS 2020), joka kieli naishahmon voimankäytöllisestä läimäytyksestä mieshahmoa kohti. Teoksessa ei ilmene miesten ja naisten välistä hierarkiaa, vaan arvojärjestys ja sen mukaan käyttäytyminen määräytyy hahmon aseman mukaan.

15) Tytöt kävelivät ohi nokat pystyssä eivätkä vilkaisseetkaan Jussiin päin.

16) Anna-mamselli mäjäytti Jussi-parkaa käsiveskallaan.

Naisille ja miehille ominaiset luonteenpiirteet tulevat esiin teoksessa esimerkeissä 17 ja 18. Esimerkin 17 adjektiivin superlatiivi *komeimman* liitetään maskuliinisen sukupuolen viehättävyyden ja ulkoisen ihailtavuuden kuvailuun (Leppinen 2009: 38). Täten myös maskuliinisen sukupuolen edustajien kilpailuväline on kuvattu komeaksi. Lisäksi adverbini *miehekkäästi* kuvastaa ja korostaa toiminnan miehisyttä. Esimerkki 18 puolestaan kuvastaa perinteikästä juhannustaikaa, johon teoksen kuvituksen perusteella osallistuvat ainoastaan naishahmot. Miesten toiminta keskittyy kuvan ja tekstin perusteella siis voiman käyttöön ja kilpailemiseen, kun taas naiset representoidaan kiinnostuneina taikauskosta ja sen seurauksena ihmissuhteista.

Niin sanotut perinteiset roolit myös rikkoutuvat paikoittain teoksessa. Erityisesti Koiramäen renki Jaakkolan Jussi representoidaan tarinan tekstiosuoksissa mukamas tosimieheksi, joka joutuu jatkuvasti nöyryytetyksi ja täten hänen yrittämänsä ylläpitämä miehekäs maine murenee. Jaakkolan Jussi on näkyvä hahmo tarinassa, ja tämän niin sanottu miehekkyyttä tulee esiin myös kuvissa, mutta etenkin tarinan tekstiosuoksissa, kuten esimerkissä 19. Esimerkistä ilmenee Jussin tekosyyt puolustella miehistä mainettaan.

17) Pojat kilpailivat siitä, kuka viskaisi nuotioon komeimman puun ja vielä mahdollisimman miehekkäästi.

18) Jos lähteeseen kurkistaa keskiyöllä, siellä pitäisi näkyä tulevan puolison kuva. Mutta minä näin siellä aikoinani vain sammakon. Ja tuommoisen ukonkõrilään sitten sain, mummu naureskeli.

19) – En minä kylmää vettä pelkää, sanoi Jaakkolan Jussi hampaat kalisten. – Mutta nyt minulla sattuu vain olemaan kiire kylille.

Työnjako mies- ja naishahmojen välillä tarinassa on melko selkeä: naiset hoitavat kotia ja tekevät ruokaa, miehet puolestaan osallistuvat ruumiillisempaan työntekoon. Tämänkaltainen työnjako ilmenee kuvituksessa läpi teoksen, mutta etenkin yksityiskohtaisessa työntekoa havainnollistavassa aukeaman kokoisessa kuvituksessa, johon on kuvattu useita eri hahmoja tekemässä useita erilaisia maalaismiljööön töitä. Naishahmot on kuvitettu hakemaan vettä kaivolta, tekemään pihapiirin askareita ja kitkemään kasvimaata. Mieshahmot puolestaan tervaavat venettä, kyyditsevät heinää hevosella, korjaavat kattoa ja ovat matkalla kalastamaan aukeaman kuvituksessa. Mieshahmoja ja heidän toimintaansa tukee teoksen tekstiosuudet, esimerkit 20 ja 21, joissa kuvataan kyseisiä miesten töitä, kun taas suurin osa naisten työskentelystä on havaittavissa ainoastaan kuvituksesta. Tekstiesimerkien verbit *korjaa* ja *tervaa* kuvastavat mieshahmojen aktiivista toimintaa, mikä ilmenee subjektin eli tekijän ja objektin eli kohteen määrittäessä verbiä.

20) Kalle korjaa kattoa.

21) Pappa tervaa venettä.

Nais- ja mieshahmojen välinen työnjako näyttäytyy teoksessa edellä mainittujen työtehtävien lisäksi myös työnteon ulkopuolella. Tarinan hahmojen soutuessa kirkkovenettä teoksen kuvituksessa ainoastaan yksi naishahmo on kuvitettu osallistumaan soutamiseen lukuisten mieshahmojen rinnalla muiden naishahmojen istuessa veneen perällä. Kuvaa tukeva tekstiosuus, esimerkki 22, ei kuitenkaan huomioi sukupuolittunutta työnjakoa puhuessaan sukupuolineutraalisti soutajista. Kuvitus siis ikään kuin paljastaa ruumiillisen työn, eli soutamisen, kuuluvan mieshahmojen tehtäviin, ja täten tukevan havaintoa miesten ja naisten selkeästä työnjaosta teoksessa.

22) Kummallakin laidalla oli omat soutajansa, joskus parikin soutajaa yhdessä airossa.

Aikuishahmojen tietämys jakautuu tarinassa nais- ja mieshahmojen välillä. Esimerkeistä 23 ja 24 selviää, että isähahmon kerrotaan tekstissä tietävän viljelystä, kun taas äitihahmon tietämyksen

kerrotaan keskittyvän kotitalouteen liittyviin asioihin. Myös esimerkki 25 tukee havaintoa, että ruu-anlaitto liitetään teoksessa naishahmoihin ja täten heidän tietämyksensä sekä osaamisensa osa-alueelle. Mieshahmojen osaamisalueeksi voisi puolestaan nimetä luonnon ja elannon.

23) – Onneksi nyt on kuiva ja kuuma kesä, sanoi isä. – Viljasadosta tulee hyvä.

24) – Voisilmä vielä keskelle, sanoi äiti.

25) Noustiin saaren rantaan ja syötiin ruustinnan laittamia eväitä.

Teoksen tarina sisältää paljon myös aikuishahmojen repliikkejä, joita tukee repliikin laadusta kertova referointiverbi. Neutraaleja verbejä ovat *totesi* ja *sanoi*, joista jälkimmäinen on myös aikuishahmojen repliikkien referoinnissa käytetty. Sen lisäksi aikuishahmojen repliikkejä on kuitenkin referoitu myös sävyttyneemmällä verbeillä, jotka olen jakanut kohteliaisuutta, äänenkäyttöä, naurua, pohdintaa, tietoisuutta, tiedon epävarmuutta ja tunnetilaa ilmaiseviin verbiluokkiin.

Kohteliaat verbit *ehdotti* ja *pyysi* on tekstissä liitetty ainoastaan naishahmo Anna-mamsellin repliikkeihin. Myös äänenkäyttöön liittyvät repliikin melodisuudesta kielivät ilmaukset *veisasi* ja *lau-loi* kuvastavat vain naishahmojen laulavan tarinassa. Muut voimakkaaseen äänenkäyttöön liittyvät verbit *kailotti*, *huusi*, *huohotti* ja *ähisi* jakautuvat sekä mies- että naishahmojen repliikkien referointiin. Hiljaiseen äänenkäyttöön viittaavat verbit *kuiskasi* ja *huokaisi* puolestaan liitetään vain naishahmojen repliikkeihin tarinassa. Naurua ilmaisevat referointiverbit *virnuili*, *hekotti*, *nauroi* ja *naureskeli* kertovat pääasiassa mieshahmojen naureskelevan teoksessa. *Pohdintaa* kuvastavat verbit *mietti*, *tuumi*, *kummasteli* ja *kyseli* liittyvät myös poikkeuksetta mieshahmojen repliikkeihin, erityisesti mieshahmo Jussin. Myös tietoon viittaava verbi *tiesi* on kytketty ainoastaan mieshahmojen repliikkeihin, mutta myös tiedon epävarmuudesta kertovat verbit *arveli*, *epäili* ja *väitti*.

Nais- ja mieshahmot representoidaan teoksessa siis lähes yhtä äänekkäinä, mutta kuitenkin niin, että naishahmojen repliikit rakentuvat osittain myös hiljaisista ilmauksista, minkä voidaan ajatella viittaavan naishahmojen rauhallisuuteen. Lisäksi naishahmot representoidaan kohteliaiksi ja laulaminen mielletään ainoastaan heidän huvikseen. Mieshahmot puolestaan representoidaan mielteliäinä, tietävinä ja äänekkäinä, mistä kertoo heidän repliikkeihinsä liitetyt referointiverbit.

Tarinan aikuishahmojen representaatiosta ilmenevät sukupuoliroolit korostavat tarinan aikakontekstia eli 1800-lukua, jolloin sukupuoliroolit olivat nykypäivää vahvemmin läsnä. Hahmot korostavat maskuliinisen ja feminiinisen sukupuolen eroavaisuuksia niin käyttäytymisessä kuin työnteossakin. Aikuishahmojen kautta lukijalle välittyy selkeä kuvaus naisten ja miesten työnjaosta 1800-luvun maaseudulla.

5 PÄÄTÄNTÖ

5.1 Pohdinta ja johtopäätökset

Tutkielmani tarkasteli sukupuoliroolien representoitumista *Kesä Koiramäessä* -teoksessa. Tutkimuksen tavoitteena oli vastata kysymyksiin 1) miten sukupuolirooleja representoidaan kuvien ja tekstin välityksellä teoksessa ja 2) millä tavoin 1800-luvun perinteiset sukupuoliroolit näyttäytyvät 2010-luvun lastenkirjassa. Näihin kysymyksiin etsin vastausta hahmojen kuvitetusta ja kerrotusta ulkoonäöstä, nimityksistä, toiminnasta, tietoisuudesta, käytöksestä ja repliikkien referointiverbeistä.

Tutkimuksessa selvisi, että lapset kuvataan teoksessa melko sukupuolineutraaleina hahmoina, kun taas aikuisten sukupuoliroolien representaatioista on havaittavissa perinteisiä 1800-luvulle tyypillisiä sukupuolirooleja sekä nais- ja mieskuvauksia. Siinä missä lapsihahmot ovat teoksessa vain lapsia, on aikuishahmot esitelty ja määritelty titteliensä eli työnkuviansa mukaan. Myös tietoisuus jakautuu lasten kohdalla tasavertaisesti sukupuolesta riippumatta, kun taas aikuisilla on selkeästi kummallakin sukupuolella omat osaamisalueensa. Lisäksi lasten repliikit täydentyivät kohteliaisuutta ilmaisevia referointiverbejä lukuun ottamatta lähes tasavertaisesti sukupuolten välillä. Aikuisten repliikkien referointiverbit puolestaan paljastivat sukupuolten välisiä eroavaisuuksia myös aikuishahmojen itseilmaisussa.

Neutraaluis lasten toiminnan kuvaamisessa rakentaa kuvaa tyttö- ja poikalapsista tasavertaisina toimijoina, joita ei yritetä ohjata sukupuoltaan korostavaan muottiin. Aikuiset puolestaan näyttävät teoksen tarinassa työnteon lomassa jakautuen niin sanottuihin miesten ja naisten töihin, jotka osittain pätevät nykypäivänäkin, mutta erityisesti teoksen aikakontekstissa 1800-luvulla. Työnteko ja siitä syntyneet sukupuoliroolit näytettiin teoksessa positiivisessa valossa, eikä niin, että kukaan olisi tyytymätön omaan rooliinsa tai työnteko olisi raskasta. Teos on realistinen, mutta kaunisteltu kuvaus 1800-luvun talonpoikaiskulttuurista, jossa sukupuoliroolit rytmittivät ja jäsentivät elämää.

Aineiston alkuoletuksena oli, että teoksen kuvat kertovat useimmiten enemmän kuin tarinan tekstiosuudet, ja se vahvistui tutkimusta tehdessä. Etenkin naishahmot saavat teoksen kuvituksessa näkyvämmän roolin kuin tekstiosuuksissa. Tekstiosuudet useimmiten sivuuttavat sukupuolen tekijöiden toiminnassa, mutta kuvat täydentävät tietoa tekijästä ja täten tämän sukupuolesta. Sukupuoliroolit siis välittyvät myös teoksen kielestä, mutta erityisesti kuvituksesta.

Tutkimuksessa selvisi myös maskuliinisen ja feminiinisen sukupuolten välinen määrällinen jakauma sekä esiintyminen niin kuvissa kuin tekstissäkin. Angela M. Goodenin ja Mark A. Goodenin tutkimusartikkeliin ja sen tuloksiin verraten omat tutkimustulokseni ovat osittain samankaltaisia.

Omassa tutkimuksessani nimesin kaikki tarinassa nimetyt hahmot ikään kuin päähenkilöiksi, ja laskennallisen analyysin perusteella tarinan päähenkilöistä suurempi osa oli miehiä kuin naisia. Goodenien tutkimustuloksissa puolestaan selvisi, että naishahmoja esiintyi päähenkilöinä niukasti miehiä enemmän. Tutkimustuloksia kuitenkin yhdisti, että sekä heidän tutkimuksessaan että omassani aineiston kuvitus keskittyi huomattavasti enemmän mieshahmoihin kuin naishahmoihin.

5.2 Arviointi ja jatkotutkimusideat

Kuten diskurssintutkimus aina, tutkimukseni oli luonteeltaan laadullista, eikä siis pystynyt tai edes pyrkinyt aukottomiin lopputuloksiin tai vastauksiin. Laadullisen tutkimuksen nimissä tutkimus pyrki vastaamaan kysymyksiin ilmiön laadusta eli sukupuoliroolien representaation ilmenemisestä aineistossa. Tutkimukseni onnistui poimimaan aineistosta kohdat, joissa sukupuoliroolien representaatio ilmenee näkyvämmiin, mutta myös ne kohdat, jotka kertovat teoksen neutraalista otteesta erityisesti lapsihahmojen sukupuolirooleja kohtaan. Myös teoksen aikakonteksti oli analyysissä ja tutkimustuloksissa mukana. Täten tutkimus onnistui vastaamaan myös asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Koska laadullisen tutkimuksen kohteena on ihmisten kokemus- ja merkityksmaailma sekä sen ymmärtäminen, eikä esimerkiksi määrälliseen tutkimukseen kuuluvat laskettavissa olevat tulokset, on mahdollista, että jotkin aineistosta välittyvät seikat ovat tulkittavissa usealla tavalla (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 211–212, 249). Analyysini perustuu omiin havaintoihini ja tulkintoihini, joita olen pyrkinyt perustelemaan aineistostani esiin nousevilla tekstiesimerkeillä. Analyysi ja tutkimustulokset ovat siis avoimen perustelun vuoksi uskottavia, vaikka aiheuttaisivatkin jakavia mielipiteitä.

Aineisto oli kandidaatintutkielmaan sopiva, vaikkakin se herätti runsaasti ajatuksia, jotka eivät tutkimuskysymysten rajauksen puitteissa mahtuneet osaksi tutkimusta. Ajatuksia heräsi muun muassa teoksen nykykieleen sekoittuneista vanhanaikaisista ilmauksista ja niiden alkuperän sekä merkityksen tutkimisesta. Lisäksi hyvä jatkumo tekemälleni tutkimukselle olisi vertaileva tutkimus Koiramäki-sarjan sisällä; tulevatko sukupuoliroolit eri tavalla esiin esimerkiksi vuonna 1980 julkaistussa *Koiramäen talossa* kuin tutkimassani vuonna 2015 julkaistussa *Kesä Koiramäessä*. Toki voisi myös olla mielekästä tutkia sukupuoliroolien esiintymistä vertaillen Kunnaksen tuotantoa johonkin toiseen suosittuun suomalaiseen lastenkirjasarjaan.

LÄHTEET

- Bateman, J.A. 2008: *Multimodality and genre. A foundation for the systematic analysis of multimodal documents*. Palgrave Macmillan.
- Fairclough, Norman 1997: *Miten media puhuu?* Suom. Blom, Virpi & Hazard, Kaarina. Tampere: Vastapaino. – <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.673133>.
- Gooden, Angela M. & Gooden, Mark A. 2001: *Gender Representation in Notable Children's Picture Books: 1995-1999*
- Hall, Stuart 1997: Representation: cultural representations and signifying practices.
- Halliday, M.A.K. 1978: *Language as social semiotic: The social interpretation of language and meaning*. Arnold.
- Hellstedt, V. & Toivoniemi, E. (tuottajat) & Vilhunen, S. (ohjaaja). (2017). *Hobbyhorse Revolution – keppihevosten vallankumous* [dokumenttielokuva]. Suomi: Tuffi Films.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskus: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi> 1.4.2020
- Kirjakauppaliitto 2019: Mitä Suomi lukee? <https://kirjakauppaliitto.fi/kirja-ala-suomessa/mita-suomi-lukee/> 31.12.2019.
- Kress, Gunther & Theo van, Leeuwen 2006: *Reading images: the grammar of visual design*. London: Routledge.
- Kunnas, Mauri 2013: *Koiramäen tarinat – viisi klassikkotarinaa*. Esipuhe s. 3-10. Helsinki: Otava.
- Kunnas, Mauri: Tietoa Maurista. <https://maurikunnas.net/tietoa-maurista/> 24.2.2020.
- Leppinen, Johanna 2009: *Adjektiivien synonyymit ja vastakohtat saduissa*. Pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopiston nykysuomen ja kääntämisen laitos. https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/2643/osuva_3480.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mikkonen, Kai 2012: Multimodaalisuus ja laji. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 296-308. Helsinki: Gaudeamus.
- Mustola, Marleena 2014: *Lastenkirja. Nyt*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Nodelman, Perry 2008: *Hidden Adult: Defining Children's Literature*. The John Hopkins University Press, Baltimore.
- Nodelman, Perry. *Words about Pictures: Narrative Art of Children's Picture Books*, University of Georgia Press, 1990. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=1336648>
- Paasonen, Susanna 2010: Sukupuoli ja representaatio. Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen* s. 39-49. Tampere: Vastapaino.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino. – <https://www.ellibslibrary.com/jyu/978-951-768-505-4>.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere. Vastapaino
- Rossi, Leena-Maija 2010: Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen* s. 21-39. Tampere: Vastapaino.
- VISK, Iso Suomen kielioppi <http://scripta.kotus.fi/visk/> 1.4.2020
- Vuori, Jaana 2012: Sukupuolentutkimus. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 678-684. Helsinki: Gaudeamus.

Aineistolähteet

- Kunnas, Mauri 2015: *Kesä Koiramäessä*. Helsinki: Otava.